

Capitolul I. Considerații introductive

privind procedura de executare silită

de drept comun și procedura specială de executare silită

reglementată de Titlul VI al Legii nr. 99/1999

§ 1. Noțiuni introductive privind executarea silită

1. În mod obișnuit, raporturile juridice de drept material se realizează independent de voința statului, acest principiu fiind prevăzut expres de art. 371¹ alin. (1) C. proc. civ., care prevede că **obligația stabilită prin hotărârea unei instanțe** sau printr-un alt titlu executoriu **se aduce la îndeplinire de bunăvoie**.

În cazul în care debitorul nu execută de bunăvoie obligația sa, aceasta se aduce la îndeplinire **prin executare silită**, potrivit dispozițiilor Cărții a V-a din Codul de procedură civilă, dacă legea nu prevede altfel.

Dispozițiile Codului de procedură civilă consacră dreptul creditorului, ale cărui drepturi subiective sau interese legitime sunt consfințite printr-o hotărâre judecătorească sau printr-un alt titlu executoriu, de a recurge la intervenția statului în cazul în care debitorul îi încalcă sau îi nesocotește drepturile.

Potrivit principiilor de drept comun, cu toate că art. 1073 C. civ. prevede dreptul creditorului de a „dobândi îndeplinirea exactă a obligației”, **dreptul de a recurge la procedura executării silită nu aparține decât creditorului a cărui obligație este recunoscută printr-un titlu executoriu**¹.

¹ Potrivit art. 372 C. proc. civ., „executarea silită se va efectua numai în temeiul unei hotărâri judecătorești ori al unui alt înscris, care, potrivit legii, constituie titlu executoriu”.

După apariția procedurii speciale reglementate de Titlul VI al Legii nr. 99/1999 de executare silită a garanțiilor reale mobiliare și a operațiunilor asimilate acestora, o astfel de afirmație trebuie nuanțată, întrucât, după cum vom încerca să arătăm în cele ce urmează, **nu întotdeauna legea recunoaște caracterul de titlu executoriu tuturor actelor în virtutea cărora creditorul are dreptul de a porni executarea silită.**

2. În cazul în care drepturile (reale sau de creanță) sau interesele legitime ale creditorului sunt încălcate sau nesocotite, **creditorul nu are dreptul de a-și face singur dreptate.** El poate recurge la procedura de executare silită doar dacă drepturile sau interesele sale legitime sunt recunoscute printr-un înscris căruia legea îi recunoaște calitatea de titlu executoriu, în caz contrar singura cale pentru apărarea drepturilor sau intereselor sale legitime fiind cea a acțiunii în justiție.

Din acest punct de vedere, s-a considerat¹ că procesul civil este structurat în două mari faze, respectiv faza judecării, pe care românii o denumeau *cognito* și care duce la constituirea titlului executoriu, și faza de executării silite (*executio*), prin care pot fi puse în executare hotărârile judecătorești susceptibile de executare silită, fie alte înscrisuri care constituie titluri executorii.

Parcursarea acestor părți ale procesului civil nu este întotdeauna obligatorie, procesul civil putând cunoaște exclusiv faza de judecată, atunci când partea ținută prin hotărârea judecătorească ce constituie titlu executoriu de îndeplinirea unei obligații o execută de bunăvoie, sau exclusiv faza executării silite, atunci când titlul executoriu nu îl constituie o hotărâre judecătorească, ci un alt înscris căruia legea îi recunoaște acest caracter.

3. În mod tradițional, **executarea silită a fost definită** drept procedura prin mijlocirea căreia creditorul, titular al dreptului recunoscut printr-o hotărâre judecătorească sau printr-un alt titlu executoriu, îl constrânge – cu concursul organelor de stat competente – pe debitorul

¹ S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat de executare silită*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 24.

său, care nu își execută de bunăvoie obligațiile decurgând dintr-un asemenea titlu, să le aducă la îndeplinire în mod silit¹.

Această procedură, ca drept comun, este reglementată în Cartea a V-a din Codul de procedură civilă (art. 371¹-580⁵), norme execuționale existând însă și în alte acte normative.

Executarea silită implică o **activitate concurentă a mai multor subiecți procesuali**, participanți la efectuarea actelor procedurale pe baza cărora iau naștere, se modifică și se sting raporturile procedurale execuționale. Dintre acești participanți, amintim debitorul și creditorul urmăritor, instanța de executare și organele de executare².

Sunt proceduri speciale caracterizate prin lipsa organelor de executare, realizarea creanței fiind asigurată prin raporturi directe între creditorul urmăritor și terțul datornic al debitorului urmărit. Este cazul, de pildă, al popririlor înființate în mâinile persoanelor juridice la care este încadrat debitorul, din oficiu, prin dispoziția instanței de fond, de îndată ce hotărârea este executorie potrivit legii, în baza art. 453 alin. (2) C. proc. civ., în cazul pensiilor de întreținere.

§2. Evoluția legislativă adusă de adoptarea Titlului VI al Legii nr. 99/1999 în materia garanțiilor reale mobiliare și a operațiunilor asimilate lor

2.1. Garantarea obligațiilor și noțiunea de garanție

4. Rațiunea finală a oricărei obligații este executarea ei, iar garantarea obligației constituie o măsură de asigurare a acestei asigurări³.

¹ *Idem*, p. 23.

² În anumite cazuri, legea recunoaște și terțelor persoane, străine de titlul executoriu ce formează obiectul executării silite și cărora acesta nu le este opozabil, dreptul de a participa în cadrul procedurii pentru a-și apăra drepturile ce le-ar fi atinse prin executare.

³ C. Stătescu, C. Bîrsan, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, ed. a 9-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 416.

Instituția garanțiilor a apărut astfel din **necesitatea creditorului de a-și asigura executarea obligațiilor asumate** de către debitorul său.

Articolul 1718 C. civ. instituie regula potrivit căreia „oricine este obligat personal este ținut a îndeplini îndatoririle sale cu toate bunurile sale mobile și imobile, prezente și viitoare”.

O astfel de regulă cunoscută în doctrină ca „dreptul de gaj general al creditorilor chirografari” se traduce prin poziția de egalitate a creditorilor chirografarii și prin garanția teoretică ce poartă asupra întregului patrimoniu al debitorului lor, în virtutea căruia creditorul suportă, ca atare, fluctuațiile patrimoniului debitorului, astfel încât toți creditorii vor fi expuși riscului insolvenței debitorului lor¹.

Dreptul de gaj general a fost calificat în doctrina juridică drept cea mai generală garanție pentru executarea obligațiilor, chiar dacă o astfel de instituție nu poate fi privită drept o adevărată garanție, întrucât nu îi protejează pe creditori de riscul insolvenței debitorului, creditorul trebuind să își asigure în primul rând **riscului insolvenței** debitorului său.

Însă creditorul nu urmărește întotdeauna numai executarea întocmai a obligației (potrivit principiului instituit de art. 1073 C. civ.), dar și, mai ales în condițiile unei activități economice, executarea la timp a obligației sale, întârzierile putând avea de cele mai multe ori consecințe nefaste și ireversibile.

Așadar, în al doilea rând, creditorul trebuie să își asigure riscul de a nu fi plătit la timp datorită incapacității de plată a debitorului, cu alte cuvinte, **riscul insolvenței** debitorului.

Insolvențarea poate fi definită drept acea stare a patrimoniului debitorului determinată de împrejurarea că pasivul, adică totalul datoriilor ce revin debitorului, depășește activul, adică totalul drepturilor acestuia, iar **insolvența** drept acea stare a patrimoniului caracterizată prin lipsa disponibilului bănesc necesar pentru a face față datoriilor curente.

¹ P.C. Vlăchide, Repetiția principiilor de drept civil, vol. I, Ed. Europa Nova, București, 1994, p. 134; G. Plastara, Curs de drept civil român, vol. II, Ed. Ancora, S. Benvenisti & Co., București, 1929, p. 19.

Pentru a se reduce astfel de riscuri, au fost create **garanțiile** care urmăresc înlăturarea egalității dintre creditori prin crearea unor situații privilegiate (unii având dreptul de a-și satisface creanța cu prioritate din bunurile debitorului față de alții sau având dreptul de a-și satisface creanța cu prioritate dintr-unul sau mai multe dintre bunurile debitorului) sau prin dreptul creditorului de a-și satisface creanța din patrimoniul unei alte persoane în caz de neexecutare din partea debitorului.

2.2. Clasificarea garanțiilor

5. În funcție de izvorul lor, garanțiile pot fi **legale** sau **convenționale**. Garanțiile legale (extracontractuale) izvorăsc direct din lege, independent de voința părților, și pot avea un caracter imperativ sau un caracter supletiv pentru părțile contractante. Așadar, categoria garanțiilor legale cuprinde privilegiile, dreptul de retenție, indisponibilizarea, unele gajuri și unele ipoteci. Cele mai multe dintre garanții au caracter convențional, părțile având deplină libertate (firește, manifestată în limitele legii) în a concepe și combina (sau asocia) diferite modalități și tehnici juridice de garantare a rambursării creditelor (spre exemplu: ipoteca imobiliară, gajul, warrantul).

După obiect, garanțiile se clasifică în două grupe: garanții **personale** și garanții **reale**. Această clasificare se află în legătură cu o altă diviziune a garanțiilor, generată de amploarea activităților comerciale, care distinge între garanții **numite** (reglementate ca atare) și garanții **nenumite**¹, împărțirea în personale și reale aplicându-se în cazul garanțiilor numite.

Unii autori², împărțind garanțiile în personale și reale, analizează în rândul celor dintâi fidejusiunea sau cauțiunea și în cadrul garanțiilor reale amanetul sau gajul, anticreza, privilegiile și ipotecile. Anticreza, adică amanetarea folosinței unui imobil (în prezent desființată), era

¹ V. Stoica, R. Rizoiu, Aspecte juridice privind garantarea de către statul român a unei emisiuni de obligațiuni, în Dreptul nr. 10/2002, p. 18.

² C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, Tratat de drept civil român, Restitutio, vol. II, Ed. All, București, 2002, p. 638.

considerată o specie de garanție intermediară între garanțiile mobiliare și garanțiile imobiliare.

O clasificare mai nuanțată deosebește garanțiile personale (fidejuciu) de garanțiile reale care îl deposedează pe debitor (gajul, anticreza și dreptul de retenție) și de garanțiile reale care nu îl deposedează pe debitor (privilegiile și ipotecile)¹.

Potrivit doctrinei românești clasice, **garanțiile personale** constau în **angajamentul pe care o altă persoană decât debitorul principal și-l asumă** față de creditor, de a executa obligația în cazul în care debitorul principal nu o va face².

Garanțiile reale constau în afectarea specială a unui bun în vederea asigurării executării unei obligații și instituirea unui drept real accesoriu, de garanție, cu privire la acel bun, dreptul real conferindu-i creditorului atât un drept de urmărire, cât și un drept de preferință.

Sunt garanții reale gajul, ipoteca, antihreza (o garanție care nu mai este în prezent permisă în dreptul românesc) și privilegiile reale. Tot în categoria garanțiilor reale trebuie să amintim și dreptul de retenție, calificat drept o garanție reală imperfectă.

După obiectul asupra căruia poartă garanțiile reale, acestea pot fi calificate în garanții reale mobiliare și imobiliare.

2.3. Sistemul garanțiilor reale înainte și după adoptarea Titlului VI al Legii nr. 99/1999

6. Înainte de adoptarea Titlului VI al Legii nr. 99/1999, legislația română a garanțiilor reale era formată din **ipotecă** (garanție reală imobiliară fără deposedare), **gajul civil și cel comercial** (gajul fiind o garanție reală mobilă tradițională cu deposedare), **privilegiile reale și dreptul de retenție** (ca o garanție reală imperfectă).

Inițial, Codul nostru civil a reglementat în categoria garanțiilor reale și anticreza (antihreza), ce era o garanție reală imobiliară ce presupunea

¹ P.M. Cosmovici, *Drept civil. Drepturi reale. Obligații. Legislație*, Ed. All, București, 1994, p. 276.

² C. Stătescu, C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 419.

deposedarea debitorului, însă în prezent o astfel de instituție a fost abrogată.

Datorită faptului că în materie mobilă posesia reprezenta singura modalitate valabilă de publicitate, gajul a fost conceput drept o garanție ce nu se poate naște în mod valabil decât prin predarea (remiterea) bunului afectat garanției și care nu poate exista în mod valabil decât dacă bunul se află în posesia permanentă și publică a creditorului¹.

Pe măsura dezvoltării societății, sunt introduse în legislație și **cazuri de gajuri (sau alte forme de garanții reale mobiliare) fără deposedare**. Această evoluție se observă și în concepția legiuitorului român, care la adoptarea Codului civil din anul 1864 nu cunoaște nicio formă de gaj fără deposedare, în schimb, Codul comercial adoptat în anul 1887 reglementează în art. 480 alin. (4) și câteva forme de gaj fără deposedare.

Însă unii autori francezi au considerat, pe bună dreptate, că, deși „legiuitorul modern a creat, sub numele de gaj, garanții reale mobiliare constituite fără deposedarea debitorului (gajul fondurilor de comerț, warantul agricol, warantul hotelier), **aceste garanții, în realitate, sunt calificate ipoteci mobiliare**, fiindcă nu putem avea aici gaj fără remiterea posesiei” (s.n.)².

Însă aceste garanții reale mobiliare fără deposedare nu au putut fi reglementate drept ipoteci, întrucât, sub imperiul concepției tradiționale, bunurile mobile nu puteau face obiectul unei ipoteci (*les meubles n'ont pas de suite par hypothèque*)³.

Potrivit art. 1751 C. civ., „mobilele nu pot fi ipotecate”.

¹ M. Planiol, *Traité élémentaire de droit civil*, vol. II, L.G.D.J., Paris, 1925, p. 781.

² M. Planiol, G. Ripert, E. Becqué, *Droit civil français*, vol. XII, *Sûretés réelles*, L.G.D.J., Paris, 1927, p. 85.

³ Regula fiind consacrată de art. 2119 C. civ. francez, dar și în vechiul drept francez, prin art. 447 din *Cutuma din Orléans* și art. 170 din *Cutuma Parisului*. Dimpotrivă, în dreptul roman, mobilele puteau fi ipotecate.

În aceste condiții, până la adoptarea Titlului VI al Legii nr. 99/1999, în lipsa unei legislații corespunzătoare, instanța supremă a fost nevoită a **valida o serie de gajuri fără deposedare**¹.

Noua reglementare a garanțiilor reale mobiliare nu este creația exclusivă a legiuitorului român, ci este unul dintre rezultatele proiectelor desfășurate de Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare privind pregătirea unui proiect de lege-model pentru garantarea creditelor. Proiectul de lege a fost redactat, după evaluarea legislației existente, de către Centrul pentru Analiza Economică a Dreptului (*Center for Analysis of Law – CEAL*) din Washington, care, sub coordonarea Băncii Mondiale, a pregătit proiecte de lege privind garanțiile reale mobiliare și pentru alte țări.

Proiectul de lege pentru țara noastră se bazează pe structura art. 9 (*Secured Transactions*) al *Uniform Commercial Code* (UCC) din Statele Unite ale Americii și pe *Personal Property Security Acts* (PPSA) din Canada (și ele la rândul lor inspirate din reglementarea UCC)².

Astfel, în primăvara anului 1999 a avut loc adoptarea, în cadrul Legii nr. 99/1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice³, Titlului VI privind „Regimul juridic al garanțiilor reale mobiliare”.

7. Noua reglementare introduce în legislația românească o **instituție nouă**, cea „**garanțiilor reale mobiliare**”, o garanție ce poate fi încheiată cu sau fără deposedarea debitorului și care are drept scop garantarea deopotrivă a obligațiilor civile și a celor comerciale, în materie comercială abrogă gajul comercial, prin abrogarea art. 478-489 C. com., însă în materie civilă menține în vigoare instituția gajului civil (amanetului).

Astfel, în materie civilă coexistă atât noua instituție a garanției reale mobiliare, cât și cea a gajului (amanetului), însă în materie comercială, prin abrogarea gajului comercial, nu se mai pot încheia contracte de

¹ M.L. Vasiliu, Unele probleme teoretice și practice în legătură cu gajul comercial și vânzarea acestuia, în R.D.C. nr. 4/1996, p. 63-75.

² N. de la Peña, H.W. Fleisig, România: Law on Security Interests in Personal Property and Commentaries, în *Review of Central and East European Law* nr. 29/2004, p. 164.

³ M. Of. nr. 236 din 27 mai 1999.

gaj, prevederile existente în Codul civil privind gajul neputând fi aplicate în materie comercială datorită interdicției expres prevăzute de art. 1696 C. civ.

Instituția garanției reale mobiliare este de inspirație nord-americană, fiind luată după modelul instituției „*security interest*”, reglementată de art. 9 din *Uniform Commercial Code* al SUA. Această instituție a apărut în dreptul nord-american tocmai din dorința de a unifica sub un singur regim juridic toate formele de garanții reale cunoscute anterior. Până la apariția art. 9 UCC și a conceptului de „*security interest*”, în fiecare stat federal existau o serie de garanții reale mobiliare (de exemplu: *pledge*, *chattel paper*), care, prin introducerea acestei legi, au fost abrogate și înglobate într-o singură instituție, cea de „*security interest*”.

În dreptul nord-american, conceptul de „*security interest*” este definit drept un complex de relații în legătură cu un bun mobil, constând în pretențiile asupra aceluși bun și în limitările impuse acestor pretenții, care iau naștere prin încheierea unui contract. Originea contractuală a garanției mobiliare o diferențiază de drepturile reale de garanție care se dobândesc în temeiul legii, cum sunt privilegiile legale¹.

Conceptul de „*security interest*” reflectă dreptul creditorului sau, mai larg, al titularului garanției de a pretinde bunul afectat garanției în cazul neexecutării obligației garantate. Articolul 1 [secțiunea 1-201 (37)] din *Uniform Commercial Code* definește conceptul de „*security interest*” ca **pretenția de a reclama un bun mobil sau un bun mobil atașat unui imobil, care garantează plata sau executarea unei obligații.**

Unii autori consideră că definiția legală a termenului este suficient de largă pentru a acoperi orice operațiune care, indiferent de forma pe care o îmbracă, conduce la constituirea unei garanții mobiliare², însă „*security interest*” presupune afectarea unui bun în scopul îndeplinirii unei obligații, indiferent de forma juridică pe care o îmbracă această operațiune (gaj sau leasing, spre exemplu).

¹ P.F. Coogan, W.E. Hogan, D.F. Vagts, I.B. McDonnell, *Secured Transactions under the Uniform Commercial Code*, Ed. Matthew Bender & Company Inc., vol. I, cap. 2, 2000, p. 7.

² S. David, Unele considerații introductive privind regimul juridic al garanțiilor reale mobiliare (II), în R.D.C. nr. 2/2001, p. 87.

2.4. Concluzii cu privire la evoluția legislativă

8. Am intrat în câteva detalii privitoare la definirea conceptului de „*security interest*” pentru a sublinia faptul că, în concepția nord americană, ceea ce are cu adevărat importanță o reprezintă **afectarea bunului în scopul îndeplinirii obligației**, faptul că prin acest mecanism creditorul dobândește drepturi asupra unui astfel de bun mobil, drepturi prin care își poate satisface obligația garantată.

În cazul instituției „*security interest*”, uneori drepturile creditorului asupra bunului afectat garanției sunt **adevărate drepturi reale de garanție** (în cazul garanțiilor reale mobiliare propriu-zise), însă altele **creditorul păstrează dreptul de proprietate asupra bunului, debitorul având doar posesia acestuia** (în cazul vânzării cu rezerva dreptului de proprietate, al contractului de leasing etc.).

Dreptul român, de origine franceză, plecând de la împărțirea rigidă a garanțiilor în garanții reale și garanții personale, nu a putut acomoda însă un astfel de concept, garanția reală fiind doar cea care dă naștere unui drept real de garanție. În aceste condiții, Titlul VI al Legii nr. 99/1999 a făcut un pas important în ceea ce privește evoluția legislativă, **recunoscând indirect drept garanții (reale) toate operațiunile care au ca scop (în principal) garantarea îndeplinirii unei obligații prin afectarea unui bun mobil**, prin clasificarea operațiunilor de garantare în garanții reale mobiliare (propriu-zise) și operațiuni asimilate, oferindu-le un **regim juridic unitar** în ceea ce privește publicitatea, ordinea de prioritate și executarea.

Aceste operațiuni au fost numite de doctrină **garanții reale mobiliare asimilate** sau **operațiuni asimilate**, întrucât au un regim juridic similar garanțiilor reale mobiliare în ceea ce privește publicitatea, ordinea de prioritate și executarea. Denumirea de garanții reale mobiliare asimilate nu este însă foarte potrivită, întrucât nu toate operațiunile ce cad sub incidența legii sunt încheiate în scop de garanție (spre exemplu, cesiunea de creanță), singurul element comun tuturor acestor contracte fiind faptul că au drept obiect material (derivat) un bun mobil.

§3. Noțiuni introductive privind procedura specială de executare silită reglementată de Titlul VI al Legii nr. 99/1999

3.1. Considerații generale

9. Capitolul V – „Executarea garanțiilor reale” – al Titlul VI, intitulat „Regimul juridic al garanțiilor reale mobiliare”, al Legii nr. 99/1999 constituie, pe de o parte, **sediul materiei** în ceea ce privește executarea garanțiilor reale mobiliare, iar, pe de altă parte, **introduce o procedură specială de executare aplicabilă atât garanțiilor reale mobiliare** (propriu-zise), **cât și unei serii întregi de contracte uzuale în practica civilă și comercială**, pe care le-am denumit operațiuni asimilate garanțiilor reale mobiliare.

Noua reglementare introduce în sistemul românesc de drept o instituție ale cărei aplicații dispăruseră¹ aproape cu desăvârșire, **o procedură specială de executare silită privată a obligațiilor contractuale**².

10. După cum s-a observat și în literatura juridică³, atât în cazul garanției reale mobiliare propriu-zise, cât și în cazul majorității operațiunilor asimilate, deși este vorba despre executarea unei obligații, de fapt suntem **fie în ipoteza executării dreptului real (accesoriu) de garanție, fie în ipoteza dreptului proprietarului**⁴ (sau titularului unui alt

¹ Singurele reminiscențe ale executării private rămase în legislația civilă până la apariția Legii nr. 99/1999 erau: dreptul de retenție [A. Sebeni, Scurte considerații teoretice asupra dreptului de retenție, în P.R., supliment intitulat „140 de ani de la nașterea lui Constantin Hamangiu (1863-1932)”, p. 164-176; L. Jossierand, Cours de droit positif français, t. II, Sirey, Paris, 1930, p. 700-701; C. Romniceano, Droit de retention en droit romain et en droit français, Imprimerie Moquet, Paris, 1881, p. 136-138] și posibilitatea creditorului de a efectua obligația debitorului pe cheltuiala acestuia din urmă (art. 1077 C. civ.).

² R. Rizoiu, Garanțiile reale mobiliare. Legislație adnotată și comentată, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 314.

³ *Ibidem*.

⁴ Majoritatea operațiunilor asimilate prevăzute de art. 2 din Titlul VI al Legii nr. 99/1999, dar care sunt și cel mai des folosite în practică au drept carac-